

Malmens friskola AB (556552-8022)
tony.omalm@malmgruppen.se

2022-03-10
Dnr SI 2020:8002

Beslut

efter kvalitetsgranskning av läsfrämjande
arbete i grundskolan – med särskilt fokus på
undervisningen i svenska i årskurs 4–6 vid
Malmens friskola i Gällivare kommun med
Malmens friskola AB som huvudman

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning vid Malmens friskola avseende verksamhetens kvalitet inom det läsfrämjande arbetet i grundskolan – med särskilt fokus på undervisningen i svenska i årskurs 4–6. Med läsfrämjande arbete avses här undervisningsinslag och aktiviteter som syftar till att stimulera och vidga elevers läsintresse och utveckling av goda läsvanor.

Skolinspektionen gör bedömningar i förhållande till de kvalitetskriterier som myndigheten satt upp inom det granskade området. Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, utifrån om kvalitetskriterierna uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen i normalfallet att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. Skolinspektionen begär därefter en skriftlig redovisning av huvudmannen som visar vilka förbättringsåtgärder skolan vidtagit. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: <https://www.skolinspektionen.se/aktuellt/pagaende-inspektioner/lasframjande-arbete-i-grundskolan/>

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Malmens friskola i följande utsträckning:

Bedömningsområde 1: Läsfrämjande inslag i undervisningen i svenska i årskurs 4–6

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *flera delar* integrerar läsfrämjande inslag i undervisningen i svenska i årskurs 4–6, för att stimulera och vidga såväl flickors som pojkars läsintresse.

Bedömningsområde 2: Skolans övergripande läsfrämjande arbete

Skolinspektionen bedömer att skolans övergripande läsfrämjande arbete i *låg utsträckning* är strategiskt och uthålligt.

Utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande delar:

- Skolan behöver utveckla arbetet för att främja elevernas intresse för läsning och utveckling av goda läsvanor så att det blir metodiskt och

långsiktigt. I detta arbete behöver rektorn aktivt verka för att samverkan och kunskapsspridning sker kring det läsfrämjande arbetet. Rektorn behöver också initiera och leda ett arbete för att skapa fysiska och sociala miljöer i skolan som stimulerar elevernas intresse för läsning. Vidare behöver huvudmannen följa upp förutsättningarna för att skolbiblioteket ska kunna utgöra en viktig resurs och användas i det läsfrämjande arbetet.

- Rektorn tillsammans med personalen behöver utveckla arbetet med att följa upp och analysera mönster och skillnader i elevernas läsintresse och läsvanor. Rektorn med personal behöver därefter vid behov genomföra insatser för att möta identifierade mönster och skillnader vad gäller läsintresse och läsvanor på den egna skolan.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **9 september 2022** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultatet av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 3) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr SI 2020:8002) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

Bedömningsområde 1: Läsfrämjande inslag i undervisningen i svenska i årskurs 4–6

Här bedöms i vilken utsträckning lärarna integrerar läsfrämjande inslag i undervisningen i svenska i årskurs 4–6, för att stimulera och vidga såväl flickors som pojkars läsintresse. I detta ingår att:

- Lärarna sätter läsningen i ett innehållsmässigt och socialt sammanhang samt tydliggör syftet med läsningen. Lärarna ger eleverna rika möjligheter till social interaktion och samtal kring det lästa.
- Lärarna framhåller läsningens värde genom att de visar intresse för vad eleverna läser samt ger läsningen utrymme och prioritet i undervisningen.

- Lärarna arbetar på ett genomtänkt och varierat sätt för att stimulera alla elevers läsintresse. Lärarna riktar läsfrämjande insatser särskilt mot elever med svagt intresse för eller ringa vana vid att läsa, eller som i övrigt begränsas av stereotypa mönster i sin läsning. Lärarna matchar läsmaterialet med elevernas intressen, erfarenheter och behov. Lärarna visar att de har höga förväntningar på samtliga elever genom att förmedla att alla elever kan utvecklas till goda läsare.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *flera delar* integrerar läsfrämjande inslag i undervisningen i svenska i årskurs 4–6, för att stimulera samt vidga såväl flickors som pojkars läsintresse.

Skolinspektions granskning visar att lärarna främjar elevernas läsintresse genom att sätta läsningen i ett innehållsmässigt och socialt sammanhang. Lärarna sätter texterna som eleverna läser i ett sammanhang och försäkrar sig om att syftet med läsningen framgår för eleverna. Lärarna ger också eleverna möjligheter till social interaktion och samtal kring de texter som de läser gemensamt.

Likaså visar granskningen att lärarna främjar elevernas läsintresse genom att framhålla läsningens värde. Lärarnas undervisning reflekterar värdet av läsning genom att läraren visar intresse för vad eleverna läser och uppmuntrar dem att berätta om sin läsning. Lärarnas undervisning reflekterar även värdet av läsning genom att läsningen ges utrymme och tidsmässig prioritet i undervisningen. Lärarna gör också ansträngningar för att skapa och använda fysiska miljöer knutna till undervisningen i svenska som stimulerar till läsning.

Vidare visar granskningen att lärarna i vissa delar arbetar aktivt med läsfrämjande insatser och riktar dem särskilt mot elever med svagt intresse för att läsa. Lärarna har viss kännedom om den egna elevgruppens intressen och behov samt arbetar generellt med att anpassa läsundervisningen till elever med såväl högt som lågt läsintresse. Lärarna tar dock inte på ett strukturerat sätt reda på samtliga elevers läsintresse och läsvanor för att identifiera eventuella skillnader och mönster som kan finnas kopplat till socioekonomisk och utländsk bakgrund samt kön. Detta innebär att lärarnas kännedom om de elever och elevgrupper som särskilt behöver få ta del av läsfrämjande insatser till viss del är begränsad. Lärarna erbjuder emellertid eleverna vägledning för att matcha läsmaterial med elevernas intressen, erfarenheter och behov.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde avseende lärarnas arbete med att aktivt arbeta med läsfrämjande insatser mot elever med svagt intresse eller ringa vana vid att läsa inom bedömningsområdet. Motiveringen till

utvecklingsområdet och rekommendation för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierat utvecklingsområde* i bedömningsområde 2.

Motivering

Lärarna främjar elevernas läsintresse genom att sätta läsningen i ett innehållsmässigt och socialt sammanhang samt tydliggör syftet med läsningen

Granskningen visar att lärarna sätter de texter som eleverna läser i ett innehållsmässigt sammanhang och försäkrar sig om att syftet med läsningen framgår för eleverna. Lärarna ger i intervju exempel på hur de arbetar för att sätta de texter som eleverna läser i ett innehållsmässigt sammanhang, vilket upplevs meningsfullt för eleverna. Exempelvis har eleverna fått läsa text med lokal anknytning, text som relaterar till arbetsområden som de samtidigt arbetar med inom andra ämnen samt texttyper som eleverna ska lära sig att själva skriva. Dessutom anordnar skolan varje höst en temavecka med läsfrämjande inslag, till exempel runt Astrid Lindgren och Harry Potter.

Granskningen visar att lärarna också ger eleverna möjligheter till social interaktion och samtal kring de texter som de läser gemensamt. Av intervjuerna med lärarna och eleverna framkommer flera exempel på reflekterande samtal som eleverna för kring texter som de läser. Eleverna berättar bland annat att de har boksamtal både i mindre grupper och i helklass utifrån den gemensamma text som klassen läser på fritiden. Eleverna ger också exempel på att de får läsa texter högt för varandra. Dessutom beskriver både lärare och elever att eleverna har fått såväl dramatisera som bygga båtar i anslutning till lästa texter. Avseende de egenvalda texterna är bearbetningen mer begränsad, vilket enligt lärarna är ett medvetet val för att främja läsningen genom att inte ställa ytterligare krav på eleverna i samband med läsningen.

Lärarna främjar elevernas läsintresse genom att framhålla läsningens värde

Granskningen visar att lärarnas undervisning reflekterar värdet av läsning genom att läraren visar intresse för vad eleverna läser och uppmuntrar dem att berätta om sin läsning. Eleverna uppger i intervjuerna att lärarna är tydliga i sin strävan att främja ett läsintresse och att de likaså framhåller värdet av läsning för eleverna. Exempelvis berättar eleverna att lärarna sätter läsningen i relation till såväl ordförråd och allmän läsförståelse som studieresultat och framtida utbildningar. Eleverna beskriver att lärarna också visar ett intresse för vad de läser genom att ställa frågor om handlingen och hur eleven upplever att läsa den egenvalda boken.

Granskningen visar också att undervisningen reflekterar värdet av läsning genom att läsningen ges utrymme och tidsmässig prioritet i undervisningen. Av intervjuer med lärarna och eleverna framkommer att lärarna avsätter tid till läsning flera gånger i veckan för läsning av egenvalda texter. Enligt eleverna ges även en möjlighet att läsa när de är klara med andra uppgifter. Därutöver framgår att

läraren läser högt för eleverna flera gånger i veckan. Av intervjuerna med lärarna och eleverna framkommer förvisso att undervisningen i årskurs 6 har haft ett ökat fokus på de nationella proven, men eleverna uppger att de också har läst i samband med diktanalyser. För att uppmuntra till läsning på fritiden ger lärarna regelbundna läsläxor och delar även ut läsbingon inför lov. Lärarna gör också ansträngningar för att skapa och använda fysiska miljöer som stimulerar till läsning knutna till undervisningen i svenska.

Lärarna arbetar i viss mån med läsfrämjande insatser och riktar dem mot elever med svagt intresse för eller ringa vana att läsa

Granskningen visar att lärarna i viss mån arbetar på ett genomtänkt och varierat sätt för att stimulera alla elevers läsintresse. Lärarna beskriver att de har viss kännedom om den egna elevgruppens läsintresse och behov utifrån vad de ser i undervisningen. Lärarna har dock inte på något strukturerat sätt tagit reda på samtliga elevers läsintresse och läsvanor i elevgrupperna. Lärarna uppger ändå att de upplever att pojkarnas läsintresse har minskat och därefter lyft till diskussion hur de skulle kunna vända denna trend. Enligt lärarna har detta faktum varit tydligt i högstadiet sedan tidigare, men att de nu har flyttat ner diskussionen till mellanstadiet. Diskussionerna om att främja läsintresset hos eleverna har sedan bland annat resulterat i de tidigare nämnda temaveckorna.

Även om lärarna inte tar reda på samtliga elevers läsintresse och läsvanor på ett strukturerat sätt framgår det att lärarna på ett generellt plan skapar en variation av både läsformer och bearbetningsmetoder för att stimulera elever med såväl högt som lågt läsintresse. Lärarna ger exempel på att de anpassar läsundervisningen till ovana läsare genom att låta eleverna läsa högt för varandra i mindre grupper, samt att de anpassar mängden text vid gemensam högläsning i klass. I elevintervjuer framgår vidare att lärarna visar extra omtanke åt de elever som i högre grad behöver stöttning kring sin läsning. Exempelvis beskriver elever att de får sitta mer avskilt vid behov samt att läraren ger mer uppmuntran och beröm till dessa elever. Vidare lyfter lärarna fram det kommunala biblioteket som en del av det allmänna arbetet att motverka mönster som begränsar eleverna i deras läsning. Enligt lärarna blir biblioteksbesöket i sig en väg in i läsning för många elever och att det där finns ett utbud som kan tillfredsställa såväl de ovana läsarna som de redan starka. Lärarna uppger vidare att vissa elever knappt har besökt biblioteket innan de börjar på skolan och att besöken dit kan leda till att elever uppmuntras till att gå dit även på fritiden. Enligt lärarna och eleverna förekommer besök på det kommunala biblioteket månadsvis.

Vidare visar granskningen att lärarna erbjuder eleverna vägledning för att matcha läsmaterial med elevernas intressen, erfarenheter och behov. I intervjuerna berättar eleverna att lärarna hjälper till vid valet av bänkbok för att eleverna ska hitta böcker som intresserar dem och som är anpassade till deras läsförmåga.

Eleverna uppger även att de ibland får rösta fram vilken bok som ska användas till högläsning i klassen utifrån några utvalda alternativ. Lärarna ger också exempel på att de anpassar det läsmaterial som används under temaperioder efter elevernas ålder och läsförmåga. Vidare erbjuds eleverna också ett brett och varierat utbud av läsmaterial genom samverkan med det kommunala biblioteket.

Bedömningsområde 2: Skolans övergripande läsfrämjande arbete

Här bedöms i vilken utsträckning skolans övergripande läsfrämjande arbete är strategiskt och uthålligt. I detta ingår att:

- Skolan bedriver ett strategiskt läsfrämjande arbete genom att rektorn verkar för en undervisningskultur som kännetecknas av samverkan mellan olika aktörer och som uppmuntrar lärare att sprida läsfrämjande strategier till varandra. I det strategiska läsfrämjande arbetet ingår också att skolbiblioteket utgör en viktig resurs samt att skolan skapar fysiska och sociala miljöer som syftar till att stimulera elevernas läsintresse.
- Skolan uppmärksammar mönster och möter skillnader mellan olika elevgrupper när det gäller elevernas läsintresse, läsvanor och läsförmåga. Rektorn med personal genomför insatser för att möta identifierade mönster och skillnader vad gäller läsintresse och läsvanor på den egna skolan. Rektorn förmedlar höga förväntningar på alla elever och skolpersonal när det gäller läsning.
- Skolan bedriver ett utvecklingsarbete avseende läsfrämjande insatser i undervisningen och utbildningen. Rektorn intar en aktiv roll när det gäller läsfrämjande insatser i utbildningen. Med utgångspunkt i uppföljning och analys av såväl resultat som skolans arbetsprocesser initierar rektorn vid behov utvecklingsinsatser avseende det läsfrämjande arbetet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolans övergripande läsfrämjande arbete i *låg utsträckning* är strategiskt och uthålligt.

Skolinspektionens granskning visar att skolan i låg utsträckning bedriver ett strategiskt arbete för att främja elevernas intresse för läsning och utveckling av goda läsvanor. Rektorn verkar förvisso för en undervisningskultur som kännetecknas av samverkan mellan olika aktörer och av kunskapsspridning, men samverkan sker inte specifikt avseende det läsfrämjande arbetet. Vidare visar granskningen att skolbiblioteket i liten utsträckning utgör en viktig resurs i det

läsfrämjande arbetet. Granskningen visar också att rektorn inte leder något uttalat arbete för att skapa fysiska och sociala miljöer i skolan som syftar till att stimulera elevernas läsintresse.

Granskningen visar vidare att skolan endast i viss utsträckning uppmärksammar och möter skillnader mellan olika elevgrupper. Rektorn med personal visar en förståelse för generella skillnader mellan olika elevgrupper vad gäller läsintresse, läsvanor och läsförmåga som finns kopplat till socioekonomisk och utländsk bakgrund samt kön. Rektorn leder dock inte något arbete för att skapa en övergripande bild av eventuella mönster och skillnader på den egna skolan.

Vidare visar granskningen att skolan saknar ett samlat utvecklingsarbete avseende läsfrämjande insatser i undervisningen och utbildningen. För att höja kvaliteten i skolans läsfrämjande arbete behöver rektorn följa upp och analysera såväl resultat som de arbetsprocesser som påverkar och ingår i det läsfrämjande arbetet, detta för att vid behov kunna initiera nödvändiga utvecklingsinsatser.

Skolinspektionen har identifierat två utvecklingsområden inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdena och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Skolan bedriver i låg utsträckning ett strategiskt arbete för att främja elevernas intresse för läsning och utveckling av goda läsvanor

Granskningen visar att rektorn verkar för en undervisningskultur som kännetecknas av samverkan mellan olika aktörer och av kunskapsspridning, men att samverkan inte sker specifikt avseende det läsfrämjande arbetet. Enligt personalen handlar det informationsutbyte som förekommer i olika forum på skolan sällan om att sprida läsfrämjande strategier. Vidare beskriver lärare att personalen i regel är bra på samverkan över stadiegränserna, men tillägger att det sällan rör sig om läsfrämjande insatser. Lärare berättar förvisso att de som undervisar i flera ämnen kan arbeta ämnesintegrerade med olika typer av läsfrämjande insatser, men samtidigt upplever vissa lärare sig själva som ensamma öar och att det saknas en gemensam plan på skolan för hur ett arbete med att främja läsning ska bedrivas. Av intervjuer med ämneslärarna och rektorn framgår dock att det finns goda förutsättningar för lärarna att kunna samverka kring ett läsfrämjande arbete. Rektorn har skapat forum för samverkan på skolan mellan ämnen och stadier samt en extern samverkan med folkbiblioteket. Likaså verkar rektorn för en undervisningskultur som uppmuntrar lärare att kontinuerligt sprida kunskap till varandra och har dessutom initierat en chattgrupp för informell delning inom personalen. Såväl rektorn som lärarna ger annars få exempel på ett läsfrämjande

arbete som är sammanhållet och långsiktigt bortsett från temaperioderna i mellanstadiet och läsning som ett valbart ämne i högstadiet under "elevens val".

Vidare visar granskningen att skolbiblioteket i liten utsträckning utgör en viktig resurs i det läsfrämjande arbetet. Av intervjuerna med samtliga framkommer att skolans bibliotek är begränsat till några bokhyllor och att det saknar personal. Utöver en begränsning i bredd och utbud gällande skönlitteratur finns varken texter på andra språk än svenska och engelska eller tidskrifter att läsa. För att kompensera det smala utbudet besöker skolans elever det kommunala biblioteket. Lärarna berättar att de också beställer så kallade "boklådor" med ett urval av litteratur kopplat till olika årskurser, intressen eller temaområden, vilka bland annat nyttjades flitigt under ett tidigare skede av pandemin då fysiska besök till biblioteket inte kunde äga rum. Andra lärare uppger att de kompletterar skolbibliotekets utbud med att köpa in egna läsmaterial till sina ämnen alternativt att använda sig av fritt tillgängliga digitala texter.

Granskningen visar att det i skolans fysiska miljö finns vissa läsplatser där eleverna kan sitta och läsa under skoltid. Rektorn leder dock inte i övrigt något arbete för att skapa fysiska och sociala miljöer i skolan som syftar till att stimulera elevernas intresse för läsning. Av intervjuerna framkommer få exempel på inslag i skolans fysiska miljö som syftar till att stimulera elevernas läsintresse. Skolan har dock köpt in så kallade "tysta möbler", eller läsbås, i vilka eleverna under lektionerna kan sitta och läsa mer avskärmat. Dessa är främst placerade i korridorerna men går även att finna i enstaka klassrum. Utöver båsen finns i skolan en "lästrappa" att sitta i vid läsning. Enligt uppgifter från lärarna är skolan liten vilket i viss mån begränsar möjligheterna att påverka den fysiska miljön. Lärarna beskriver att väggarna är fria från affischer och dylikt med avsikt att minska på mängden störande stimuli runt eleverna. Vidare framgår av intervjuerna att eleverna sällan blir tillfrågade om hur skolans fysiska och sociala miljö kan utformas för att göra den mer stimulerande.

Skolan uppmärksammar och möter i viss mån skillnader mellan olika elevgrupper

Granskningen visar att rektorn med personal har en förståelse för de generella skillnader mellan olika elevgrupper vad gäller läsintresse och läsvanor som kopplade till socioekonomisk och utländsk bakgrund samt kön som finns mellan olika elevgrupper vad gäller läsintresse och läsvanor. Lärarna förmedlar i intervjuerna en kluven bild av den generella studiemotivationen som råder hos skolans elever. Eftersom det rör sig om en friskola menar vissa lärare att det ligger ett aktivt val bakom att gå i just denna skola vilket i sin tur medför ett större föräldraengagemang och mer stöttning hemifrån. Samtidigt beskriver andra lärare att skolan befinner sig i ett gruvsamhälle vilket har präglat mentaliteten hos en del elever och att skolgången inte alltid har premierats. Enligt lärarna har en låg andel föräldrar till eleverna på orten valt att studera vidare och uppfattningen om elevernas förutsättningar skiljer sig därför åt, exempelvis gällande studievanor i hemmen, vilket även inverkar på läsintresset. Rektorn och lärare uppger att de har

gjort generella jämförelser mellan den egna skolan och hur det ser ut i landet. Bland annat har de uppmärksammat en liknande trend gällande pojkars dalande kunskapsresultat, bland annat gällande läsförståelse, men också att de har en låg andel elever som läser svenska som andraspråk på skolan. I övrigt har inte rektorn på något strukturerat sätt tagit initiativ till att skapa en övergripande bild av eventuella skillnader och mönster på den egna skolan vad gäller elevernas läsintresse och läsvanor.

Även om rektorn inte leder något samlat arbete för att skapa en övergripande bild av eventuella mönster och skillnader avseende elevernas läsintresse och läsvanor så får lärarna viss kännedom om elevernas läsintresse och läsvanor i det dagliga mötet med eleverna. Lärarna berättar att de bland annat har uppmärksammat en sjunkande trend hos eleverna gällande läsning, som blir mer påtaglig med ökad ålder och då främst hos pojkar. Bakomliggande faktorer som personalen uppger är en ökad mängd skoluppgifter, ett större fokus på betyg och de nationella proven, samt att läsningen konkurreras ut av andra intressen eller idrottsutövande.

Av intervjuerna med rektorn och lärarna framkommer vissa exempel på insatser som genomförs för att elever med mindre gynnsamma förutsättningar ska få möjlighet att utveckla sin läsning. Bland annat uppger rektorn och lärarna att det inom textrika ämnen förekommer gemensam högläsning av texter och likaså att det i språkvalet svenska/engelska i högstadiet finns riktade insatser som syftar till att stärka elevernas läsförmåga. Skolan nyttjar enligt rektorn och lärarna vissa digitala verktyg som Inläsningstjänst och podcasts i en strävan att såväl underlätta läsningen som att öka läsintresset hos elever med ringa läsvana, men dessa metoder är generella och snarare en följd av enskilda lärares initiativ än en medveten plan för skolan. Rektorn lyfter dock fram att skolan har köpt in ett par läsplattor kopplade till ett e-bibliotek med avsikt att öka pojkars läsintresse, men det råder i dagsläget oklarheter kring hur läsplattorna ska nyttjas i läsundervisningen framöver.

Skolan saknar ett samlat utvecklingsarbete avseende läsfrämjande insatser i undervisningen och utbildningen

Granskningen visar att rektorn i liten utsträckning bedriver ett samlat utvecklingsarbete när det gäller läsfrämjande insatser i utbildningen. Lärarna berättar att även om rektorn uppmuntrar personalen att generellt dela med sig av erfarenheter i undervisningen finns inga uttalade förväntningar från ledningen om att främja elevernas läsintresse. Personalen beskriver att eventuella diskussioner avseende läsfrämjande arbete sällan leder till något sammanhållet eller uttalat utvecklingsarbete avseende att främja elevers läsintresse eller läsvanor. Enligt rektorn behöver personalens initiativ avseende läsfrämjande insatser också dokumenteras i högre utsträckning än vad som i dagsläget görs på skolan. Rektorn och lärarna ger visserligen exempel på läsfrämjande utvecklingsinsatser som genomförs, men beskriver att dessa tenderar att vara punktinsatser snarare än en

del av ett sammanhållet utvecklingsarbete. Vidare har lärarna fört diskussioner utifrån vilka förväntningar som finns på elevernas läsförmåga när de börjar i årskurs 7. Utifrån dessa diskussioner har lärarna påbörjat ett arbete för att stärka läsningen hos eleverna i mellanstadiet, men fokus är snarare på att utveckla en läsuthållighet hos eleverna än att stimulera ett läsintresse.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande:

- Skolan behöver utveckla arbetet för att främja elevernas intresse för läsning och utveckling av goda läsvanor så att det blir metodiskt och långsiktigt. I detta arbete behöver rektorn aktivt verka för att samverkan och kunskapsspridning sker kring det läsfrämjande arbetet. Rektorn behöver också initiera och leda ett arbete för att skapa fysiska och sociala miljöer i skolan som stimulerar elevernas intresse för läsning. Vidare behöver huvudmannen följa upp förutsättningarna för att skolbiblioteket ska kunna utgöra en viktig resurs och användas i det läsfrämjande arbetet.

Granskningen visar att rektorn har skapat förutsättningar för samverkan mellan lärare, men att det inte är kommunicerat till personalen att det läsfrämjande arbetet är prioriterat. Vidare är samverkan mellan lärare i olika ämnen samt samverkan över stadiegränser begränsad avseende det läsfrämjande arbetet. Granskningen visar vidare att skolbiblioteket i liten utsträckning utgör en viktig resurs i det läsfrämjande arbetet. Av intervjuerna med samtliga framkommer att skolans bibliotek är begränsat till några bokhyllor och att det saknar personal. Som en följd av detta behöver lärarna kompensera det bristande utbudet på olika sätt. Vidare visar granskningen att det utöver skolans bibliotek och enstaka läsbås finns få inslag av fysiska och sociala miljöer i skolan som syftar till att stimulera elevernas läsintresse. Rektorn med personal har heller inte aktivt efterfrågat elevernas tankar om hur skolmiljön skulle kunna utformas för att stimulera till läsning.

Av läroplanen för grundskolan framgår att utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Lärarna ska stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.¹ Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn har ansvaret för skolans resultat.² Vidare framhåller Skolverket att både skolans fysiska och sociala miljö är viktiga för att stimulera elevernas läsintresse.

¹ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. 2.2 Kunskaper. Riktlinjer.

² Ibid. 2.8. Rektorns ansvar.

Att det finns stimulerande läsmiljöer på en skola signalerar att läsning är viktigt. Till den stimulerande läsmiljön hör inte endast möblering och inredning utan också ett brett, varierat och synligt utbud av texter.³ Vidare ska huvudmannen enligt skollagen se till att eleverna i grundskolan har tillgång till ett skolbibliotek.⁴ Därutöver har rektorn, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.⁵

I syfte att väcka, bibehålla samt att ytterligare stimulera elevernas läsintresse rekommenderar Skolinspektionen rektorn att utveckla skolans läsfrämjande arbete så att det blir mer metodiskt och långsiktigt. För att höja kvaliteten behöver rektorn uppmuntra och skapa förutsättningar för samverkan och kunskapsspridning gällande läsfrämjande arbete inom organisationen, såväl inom ämnen som över ämnes- och stadiegränser. Vidare behöver rektorn leda ett arbete för att skapa tillgängliga fysiska och sociala miljöer i skolan som syftar till att stimulera elevernas läsintresse. Rektorn med personal behöver göra eleverna delaktiga i utformningen av dess miljöer. Till den stimulerande läsmiljön hör både möblering och inredning samt ett brett, varierat och synligt utbud av texter. Skolgården kan också göras till en del av den stimulerande läsmiljön genom att rastaktiviteter som högläsning eller tyst läsning arrangeras. I Skolverkets kompetensutvecklingsutbildning *Stimulera läsintresse* ges konkreta exempel på hur läsmiljön i skolan kan synliggöras och förstärkas.⁶ Vidare behöver huvudmannen följa upp förutsättningarna för att skolbiblioteket ska kunna utgöra en viktig resurs och användas i det läsfrämjande arbetet. I detta ingår även att rektorn ska planera och organisera verksamheten så att lärarnas möjligheter att nyttja skolbiblioteket i undervisningen är reella.

- Rektorn tillsammans med personalen behöver utveckla arbetet med att följa upp och analysera mönster och skillnader i elevernas läsintresse och läsvanor. Rektorn med personal behöver därefter vid behov genomföra insatser för att möta identifierade mönster och skillnader vad gäller läsintresse och läsvanor på den egna skolan.

Granskningen visar att rektorn med personal inte har gjort några särskilda ansträngningar för att skapa en övergripande bild av eventuella mönster på den egna skolan vad gäller läsintresse och läsvanor, varken på skolenivå eller för särskilda elevgrupper. Av granskningen framkommer även att svensklärarna som

³ Skolverket (2021). Modul Stimulera läsintresse utifrån ett jämställdhetsperspektiv, Del 4. Konkreta sätt att stimulera läsintresse.

⁴ 2 kap 36 § skollagen

⁵ Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. 2.8. Rektorns ansvar.

⁶ Skolverket (2021). Modul Stimulera läsintresse, Del 3. Läsmiljö – att skapa rum för läsande. Idéer för utveckling av läsmiljön.

undervisar i mellanstadiet till viss del har begränsad kunskap om de elever och elevgrupper som särskilt behöver få ta del av läsfrämjande insatser. Visserligen genomför enskilda lärare generella och specifika insatser för att stimulera eleverna att läsa, men dessa insatser utgår inte från en övergripande bild av eventuella skillnader och mönster som har identifierats på skolan.

Av skollagen framgår att det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.⁷ Rektorn ansvarar för att planering, uppföljning och utvecklingen av utbildningen genomförs på skolenhetsnivå.⁸ Av skollagen framgår vidare att utbildningen inom hela skolväsendet ska främja en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska få den ledning och stimulans som de behöver för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt de nationella målen. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.⁹ Enligt läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet ska skolan aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling.¹⁰

Sverige har under ett antal år sett ett vikande läsintresse bland barn och unga.¹¹ Elevernas lust att läsa tycks också avta med stigande ålder, detta samtidigt som grundskolans högre årskurser bjuder på allt mer avancerade och krävande texter.¹² Vidare finns det orosmoln kopplade till en bristande likvärdighet avseende såväl läsförståelse som läsintresse, relaterat till både kön och socioekonomisk bakgrund.¹³ Elever med utländsk bakgrund ofta sämre förutsättningar än elever med svensk bakgrund. Deras föräldrar har oftare lägre utbildning och lägre inkomst. Boendesituationen kan också se annorlunda ut jämfört med elever med svensk bakgrund.¹⁴ Med ett minskande intresse för läsning och ökande skillnader mellan elever, ökar betydelsen av skolornas läsfrämjande arbete och vikten av att skolan hittar sätt att stimulera och vidga samtliga elevers läsintresse och läsning.¹⁵

Skolinspektionen rekommenderar rektorn med personal att utveckla arbetet med att uppmärksamma mönster och skillnader mellan olika elevgrupper när det gäller läsintresse och läsvanor. Rektorn kan utifrån en sådan uppföljning och analys skapa

⁷ 2 kap. 9§ skollagen.

⁸ 4 kap. 4 § skollagen.

⁹ 1 kap. 4 § samt 3 kap. 2 § skollagen.

¹⁰ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. 1. Skolans värdegrund och uppdrag. En likvärdig utbildning.

¹¹ SOU 2018:57. *Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället*. s. 232, 248, 276. Skolverket (2019). *PISA 2018 15-åringars kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap*. Internationella studier 487, s. 45–46. Skolverket (2017). *PIRLS 2016 Läsförståelse hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*, s. 39–40. Statens Medieråd (2019). *Ungar och Medier*, s. 7.

¹² Statens Medieråd (2019), s. 7.

¹³ SOU 2018:57, s. 26.

¹⁴ Skolverket (2018).

¹⁵ SOU 2018:57, s. 89.

en utgångspunkt för det fortsatta arbetet med att möta eventuella mönster och skillnader som identifierats på den egna skolan, exempelvis hur skolan ska arbeta för att möta det minskande läsintresset i högre årskurser. Uppföljningar och analyser av elevernas läsintresse och läsvanor kan också användas av lärarna i svenska för att motverka mönster som begränsar eleverna i deras läsning. I förekommande fall behöver rektorn även se till att särskilda ansträngningar görs för att även elevgrupper med mindre gynnsamma förutsättningar ska få möjlighet att utveckla vilja och intresse för läsning.

På Skolinspektionens vägnar,

Beslutet har fattats av Caroline Engskär, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Roger Persson. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Lena Johansson och Stina Johansson deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Underlag för bedömning

Skolinspektionen har genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Malmens friskola under höstterminen 2021. Granskningen har genomförts på distans via digitala intervjuer. Vid intervjuerna har information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten inhämtats. Intervjuerna genomfördes av utredarna Roger Persson och Lena Johansson.

Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever.
- En gruppintervju med lärare som undervisar i svenska i årskurserna 4–6.
- En gruppintervju med lärare som undervisar i textrika ämnen.
- En intervju med skolans rektor.
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt Skolverkets officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från intervjuerna för faktakontroll.

Fakta om granskad verksamhet

Malmens friskola är en grundskola med årskurserna 4–9 i Gällivare kommun, med Malmens friskola AB som huvudman. I skolan finns totalt 133 elever inskrivna, varav 64 elever i årskurserna 4–6 och 69 elever i årskurserna 7–9. I årskurserna 4–6 arbetar två lärare som undervisar i svenska, vilka är legitimerade och behöriga för den undervisning som de bedriver. Det finns ett bibliotek på skolan utan personal. Rektorn har inte delegerat ett särskilt ansvar för läsfrämjande arbete till någon personal.

Bilaga 2: Författningsstöd

Av skollagen framgår att utbildningen inom hela skolväsendet ska främja en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska få den ledning och stimulans som de behöver för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt de nationella målen. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.¹⁶

Av läroplanen för grundskolan framgår att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.¹⁷ Av kursplanen i svenska framgår att undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva.¹⁸ Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling.¹⁹

Skolan ska vara en god miljö för utveckling och lärande. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling.²⁰ Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Lärarna ska stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.²¹ Läraren ska vidare: ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga, får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling, upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang.²²

Förskoleklassen, fritidshemmet och skolan ska samverka på ett förtroendefullt sätt med varandra och förskolan för att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv. Inför övergångar ska de berörda skolformerna och fritidshemmet utbyta kunskaper, erfarenheter och information om innehållet i

¹⁶ 1 kap. 4 § samt 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

¹⁷ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. 1. Skolans värdegrund och uppdrag. Skolans uppdrag.

¹⁸ Ibid. 5.18. Svenska. Syfte.

¹⁹ Ibid. 2.2 Kunskaper.

²⁰ Ibid. 1. Skolans värdegrund och uppdrag. God miljö för utveckling och lärande.

²¹ Ibid. 2.2 Kunskaper. Riktlinjer.

²² Ibid. 2.2 Kunskaper. Riktlinjer.

utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i elevernas utveckling och lärande. Läraren ska i samverkan med [...] lärare i övriga berörda skolformer och fritidshemmet utbyta kunskaper och erfarenheter samt information om innehållet i utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i elevernas utveckling och lärande.²³

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.²⁴ Rektorn beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov.²⁵ Rektorn ansvarar för att planering, uppföljning och utveckling av utbildningen (systematiskt kvalitetsarbete) genomförs på skolenhetsnivå. Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara att de mål som finns för utbildningen i skollagen och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.²⁶

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn har ansvaret för skolans resultat. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens. Vidare har rektorn ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁷

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna, bland annat jämställdhet.²⁸ Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans, samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen, med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.²⁹

²³ Ibid. 2.5 Övergång och samverkan.

²⁴ 2 kap. 9 § skollagen (2010:800).

²⁵ Ibid. 2 kap. 10 §.

²⁶ Ibid. 4 kap. 4–5 §§.

²⁷ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. 2.8. Rektorns ansvar.

²⁸ 1 kap. 5 § skollagen (2010:800).

²⁹ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. 1. Skolans värdegrund och uppdrag. En likvärdig utbildning.

Bilaga 3: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde 1:

Skolan behöver utveckla arbetet för att främja elevernas intresse för läsning och utveckling av goda läsvanor så att det blir metodiskt och långsiktigt. I detta arbete behöver rektorn aktivt verka för att samverkan och kunskapsspridning sker kring det läsfrämjande arbetet. Rektorn behöver också initiera och leda ett arbete för att skapa fysiska och sociala miljöer i skolan som stimulerar elevernas intresse för läsning. Vidare behöver huvudmannen följa upp förutsättningarna för att skolbiblioteket ska kunna utgöra en viktig resurs och användas i det läsfrämjande arbetet. I detta ingår även att rektorn ska planera och organisera verksamheten så att lärarnas möjligheter att nyttja skolbiblioteket i undervisningen är reella.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur skolenhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Utvecklingsområde 2:

Rektorn tillsammans med personalen behöver utveckla arbetet med att följa upp och analysera mönster och skillnader i elevernas läsintresse och läsvanor. Rektorn med personal behöver därefter vid behov genomföra insatser för att

möta identifierade mönster och skillnader vad gäller läsintresse och läsvanor på den egna skolan.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?